नं० ८११-घ

ब
उद्भसंदेशः (काव्यम्)

नं० ८११-घ
पत्राणि १३ १३ पत्र

उद्धवसंदेशप्रबंधः १-१२

उद्ध॰ सन्दे॰ १

ॐ स्वस्तिसिद्धं श्रीगणेशाय नमः सान्द्रीभूतैर्नवविटपिनां पुष्पितानां वितानैर् लक्ष्मी
वत्तां दधति मथुरापत्तने दत्तनेत्रः हृष्यन् स्मः क्रीडाभवनवडभीमूर्द्धि विद्योतमानो दध्यौ
मध्यस्तरलहृदयो गोकुलारण्यमैत्री १ व्यामोल्लासैरथ तरलितः स्थूलनालीकमालः
कुर्वन् पूर्णा नयनपयसां चक्रवालैः प्रनालीः स्मारं स्मारं प्रणयनिविडां वल्लवीकेलि
लक्ष्मी दीर्घोत्कण्ठाजटिलहृदयस्तत्रचित्रायिताभूत् २ अन्तः स्वान्तं क्षणमथ पर
मुष्यपाशाभिलाषी कष्टाम्भोधेर्भवनशिखरे कुट्टिमान्तनिविष्टः सोत्कण्ठाभूदभिम
तकथासंशितं कं समेदी नेदिष्ठायप्रणयलहरीवद्धवागुद्धवाय ३ त्वं सर्वेषां मम
गुणनिधे बान्धवानां प्रधानं त्वत्तो मन्त्रैः श्रियमविचलां यादवाः साधयन्ति इत्यास्था
सा ऽदभिमतविधौ कामये त्वां नियोक्तुं न्यस्तः साधीयसि समफलता मर्थभारो ऽदिधत्ते ध
संरम्भेणाक्षितिपतिगिरां लम्भिते गर्वितानां वृन्दारण्यान्मयि मधुपुरीं गान्धिनीन
न्दनेन वल्लवस्तावि रहदहनज्वालिकामण्डलीनाम् अन्तर्लीनाः कथमपि सखे

१

जीवितं धारयन्ति ५ प्राणेभ्योमे प्रणयवसतिर्यत्र तत्रापि राधा धातुः सृष्टौ मधुरिम
धुराधारणाद्द्वितीया वाचोयुक्तिस्तवकितपदैरंगघस्रेयं सखीनां गाढाम्नायैर्विधुरवि
धुरं प्राणभारं विभर्ति ६ गत्वानन्दीश्वरशिखरिणो मेखलां रत्नभूतां त्वं वल्लीभिर्वल
यितनगां वल्लवाधीशपल्लीं तां दष्टाङ्गीं विरहफणिना ग्रासणायन्प्रीणयांतां वार्तामन्त्र
ध्वनिभिरथमे मन्त्रिहृज्ञमणीन्द्र ७ तिष्ठन्त्येते जगति बहवस्त्वद्विधा नो विधातुं ॥
चेतः स्फूर्तिं तनुजनपदा मूर्तिभिर्मे सनाथाः भूयोभूयः प्रियसख विशेषेन्नभ्यामव्याजमोहं
भूरन्यामे हृदि सुखकरी गोष्ठतः कापि नास्ति ८ मद्विश्लेषज्वलनपटलीज्वालया जर्ज
राङ्गीः सर्वे तस्मिन्निधनपदवीं प्राविनोव्याप्नुयिष्यन् गोपीनेत्रावलिविगलितैर्
भूरिभिर्वाष्पवारां पूरैस्तेषां यदि निरवधिर्नाभिषेकोऽभविष्यत् ९ आत्मक्लेशैरपि नो हि
तथा मे रुतत्क्ष्णैः व्यथयन्ते वल्लवस्ताः प्रियसख यथा मद्वियोगलप्रतेतापि दुर्वारा मे विरह
विहितां निह्नुवानस्तदार्तिं प्रेमग्रन्थिं त्वमतिपृथुलं तासु विस्थापयेथाः ॥१०॥२॥

उद्ध॰ सं॰ २

भ्रातर्नन्दीश्वरगिरिरितोयास्यतस्तेविदूरं यस्याःश्रीमानयमकुटिलःकथ्यतेपश्च्य
रूपी प्रीयमाणस्त्वयिनिपतितेगोकुलानंदसिन्धौ सन्तस्तोषंसुहृदिहिनिजांत्विषि
मेवामनन्ति ११ अग्रेगौरीपतिमनुसरेःपत्तनान्तर्वसन्तं गोकर्णाख्यंव्यसनजलधौ
कर्णधारंनराणां यस्याभ्यर्णेसहरविजयासङ्गमोजङ्गमानाम् आविष्कुर्वन्नभिम
तपुंराधीरमारस्त्वतोस्ति १२ आरूढस्त्वंनयनपदवींतन्निधत्तामिमोयं गोपीनंग्रकर
णामुरलीकाकलीकःकलावान् इत्यालापस्फुरितवदनैर्यचनारीकदम्बैर् दृग्भङ्गी
भिःप्रथममथुरासंगमेचुम्बितोस्मि १३ तस्मादन्तर्विरचितपरानन्दपूरादूरेण याहि
प्रीत्यासपदिपदवीमम्बिकाकाननस्य यत्रानन्दोत्सवमकरवंसर्पतःसर्पताया ॥
नन्दंविद्याधरमपिपुरामोचयन्वल्लवीनां १४ भूयोभिस्त्वंकिलकुवलयापीडदन्ताव
घातैर् पतांनिम्नोन्नतपरिसरांस्पन्दनेवर्त्तमानः मुक्त्वोत्तुङ्गामिहिरदुहितुर् धीरतो
रान्तभूमिं मन्दाक्रान्तोनवेलपदवींसाधवःशीलयन्ति १५ मुक्त्वासख्योविहगरु

२

चिरं किञ्चिदस्मादुदस्त्रं राजन्तीरं नवसमनस्का राजिभिस्तीर्थराजे यत्रापूर्वं किमपि कल
याम्ब्रकवमेतभावात् आभीराणां कुलमपि तथा गान्धिनीनन्दनोपि १६ यज्वानस्तेयद
पि भवतो विप्रिया हेलनान्मे न मन्त्रस्तेषां तदपि भवनद्वाररथ्याजिहीषा: गायन्तीनां मद
नुचरितं तत्र विशाङ्कनानाम् आलोकाय स्पृहयसि न चेद्दुःखभावैर्जितोसि १७ तद्धिख्या
तस्फुटविष्टपिनां मण्डलेनाभिपूर्णां तूर्णं गच्छेः सुपपुरि पुरः कोटिकाष्ठप्रदेशं यत्र प्रा
प्ते मयि विकिरती नेत्रमुद्यानपाली शालीनापि प्रकटितभुजामूलमल्पं जहास १८ इत्थं
क्रान्त्वा पुरपरिसरानूयाहि सद्दीकराङ्कं पद्दीभूतं भ्रमरनृपतेः पुष्पितारण्यमारात् श्रीदामा
नं सहभगारूढीकृत्य यत्राधिरूढः क्रीडाकारी द्यदुकुलभुजो द्वादशाहं वसामि १९ मृग्येशपा
मः कलयति युवा पशुपमामि वनान्ताम् इत्युल्लासैरहमहमिकां सर्वतः कुर्वतीभिः यानालम्बी
स्वरलनयनालोकमैत्रीभराणां ग्रामीणाभिर्युवतिभिरहं यत्रयात्रीकृतोस्मि २० मन्त्रनस
ख्यावहलवड्लाकाननसोपशाल्प तन्त्रं तन्त्रं कृदपरिसरं दत्तिणो कालियस्य पुल्लाभिस्त्व

उद्ध॰ पिहितमिहरद्योतमन्तर्लताभिर्वीथीराध्यांनविमलसरसीराजिभाजंभजेथाः २१ वल्लीचित्रं
सं॰ व्रजमृगदृहंरंतव्रजस्योपशल्ये कल्ये क्रीडावनविहरणोत्कण्ठयागच्छतोमे यत्रोदस्त्र
३ त् कलवलयितैर्वेणुगीतैर्मृगाणां तूर्णं राजीरजनिविरहव्याकुलानामहारि २२
3 स्नानस्थानंहसितमुकुलैःफुल्लगण्डस्थलानां दूराद्दृष्टिंस्फुटमनसांस्पन्दनेमज्जतीनां
नेत्रैवैदग्ध्यीपरिमलकिरोयत्रसीमन्तिनीनां सभ्रूर्बाणावलिविलसिताहृल्लक्ष्याःकटाक्षाः २३।
एषश्रीमान्प्रसवतिरथोमाधवोराधिकायाः प्रेमस्थूलंकरणकुटिलालोकभङ्गीविला
सः इत्यौत्सुक्याद्व्रजयुवतिभिःस्मारितोद्दामनर्मा घर्माम्भोभिर्द्रुततनुरहं यत्रचित्रायि
तोस्मि २४ लीलास्वप्नोममविजयतेयत्रनागेन्द्रभोगे श्रीराधाङ्कीकृतपदयुगाम्भोजसं
वाहनस्य तत्रक्षीराम्बुधिपरिमलस्पर्द्धिनेवर्द्धहस्ते ग्रामेकामंध्वजवतिभजेवद्धविश्रा
मसौख्यं।२५ सोयंदध्नांमथननिनदाक्रान्तदिक्चक्रवालो घोषश्लोषतवजनयितायो
जनंद्वन्द्वचुम्बी दिव्येनालंनिखिलजगतीसर्पिषातर्पयन्ती भ्रातर्भूम्नाविलसतिविधेर् ३

गोमयीयत्रसृष्टिः २६ कंदालम्बावधिभिरभितःकाससीभिःपरीतां तांसान्द्रद्रव्रजविज
यिनींशाल्मलास्त्यांभजेथाः वीथ्यांवीथ्यांपृथुकनिकरायत्रमित्रान्वेवेलं खेलन्त्सला
विनन्नविदधतेविक्रमान्मेक्रमेण २७ दूरादेषप्रणयतिपुरालब्धमाहारनामा प्रेमा
नंदंतवनयनयोरौपनन्दोनिवासः जंघालेनदितिपतिपुरीसन्दनेनानुविन्दन्
यत्राहारंप्रियमकरवंहारिहैयङ्गवीनं २८ गोपेन्द्रस्यव्रजपरिसरेलब्धतुष्टिर्लभेथास्
तांविख्यातांकलितमहिलाचाहहेलारहेलां यामासाद्यप्रहितमुरलीकाकलीहूतिकोहं
सायंगोपीकुलमकरवं सामिनेपथ्यनद्धं २९ यत्रप्रीतानदमकरवंमित्रभावेनशावान्
हारंहारंविदितसमयोवल्लवीनांदधीनि प्राग्विभ्रान्तःसखेलुवलितःश्रीतशारामिथस्ते
देशःक्लेशंपथिपृथुरथिनोदारयिष्यत्यदारं ३० सोयंरम्यानटनचटुलैःसख्यमानोमहद्भिः
कन्याशोकोत्तमसमनसांनिर्भरामोदधारी पीयूषेणास्फुरितवसतिस्त्वामुदश्वद्गुरुश्रीर्
लोकातीतःकिलमदयितावल्लवेन्द्रस्यलोकः ३१ पश्यन्तीनांचकितचकितंलब्धसङ्गःशा

उद्ध॰ सं॰ ध ५

ताङ्गः मामुत्तुङ्गव्यसनविसरैः काममुन्मादितानां तासां विद्युत्तरलवपुषां वल्लवीनां प्र
पातात् विद्युत्कौरीकथयति जनो दक्षिणां यस्य कक्षां ३२ यत्राक्रूरः प्रणयनिविडोत्क
ण्ठया गोष्ठितात्मा रङ्गाक्ष्णोष्ठाङ्गनमनुसरन् मामलोकिष्ट वन्तुं तद्वास्याम्भः कुलपरिच
यारब्धजृम्भैः कदम्बैः सामग्वीना विलसति तटी यत्र सौयात्रिकाख्या ३३ यावद्बाला
वलिकरतलप्रोच्चलद्दालधीनां यत्रोत्तुङ्गः स्फटिकपटलस्पर्द्धिदेहद्युतीनां प्रायं प्रायं नव
तृणाग्निखां मज्ञतीनां वलेन वत्सालीनां चटुलपटुलं शाश्वदाटीकनानि ३४ आभीरी
णां नयनसरणीसङ्गमादेवतासां सद्योमोहायितमधुरिमोल्लाससङ्गीविथाता पीठी
भूतो मम परिमलोद्गारगोष्ठीगरीयान् यत्रास्यानीमनुविजयते पाण्डरो गण्डशैलः ३५
रेणुर्नायं प्रसरति गवां भूमथाराहुशानो वेणुर्नासौ गहनकुहरे कौचकौरारवीति
पप्रपोन्मत्ते रविरभियये नाधुनापि प्रतीचीम् माचाम्र्नं स्वकलयकुचयोः पत्रवल्लीं तनो
मि ३६ दूरे वंशीध्वनिहृदयेन हन्त माधावतावद् भूमेरदानीमपि नदहि गवां लक्ष्यते धूलिले

वो
ध

अस्तिद्वारेगुरुरपिततोलम्बितंतालमभ्यन्ती दीरेनीवींत्वमिहननुरसायाहिगेहान्तरालं ३७ ॥
आप्रत्यूषादपिसमनसांवीथिभिर्गृह्यमाना यत्तेनासौसखिकथमहोवैजयन्तीसमास्मिन्
धिन्वन्गोपीनयनशिखिनोव्योमकन्दांजगाहे सोयंमुग्धेनिविडधवलधूलिचक्राम्बुवाहः ३८
अस्मिन्भूयोविसृमरवपुःसौरभेसौरभेयी धूलिजालैःसवलितशिरोमालतीचक्रवाले
अन्तर्गोष्ठंप्रविशतिहरौहंतकस्यानचेतस्तस्मायत्तेजयतिमुखरेकिंवृथारारटीषि ३९ मामं
दाक्षंकुरुगुरुजनादेहलीगेहमध्याद पद्धिलान्नादिवसमखिलंहंतविश्लेषतोस्मि पषसे
रोमिलतिमृदुलेवल्लचित्तहारी हारी गुञ्जावलिभिरलिभिर्लीढगन्धोमुकुन्दः ४० सोरिर्गो
ष्ठाङ्गनमनसरनृशिञ्जितैर्वेणुगथः किङ्किण्यास्तेपरिहरहहशोत्स्ताएडवंमाडिताङ्घ्रि आराङ्गी
नैःकलपरिमिलन्माधुरीकैःकुरङ्गैः लब्धेमघःसखिविवशतांवागुरांकत्यनोति ४१
यान्यालीलोङ्कटकलनलाकोटिसघस्त्वयासौ लब्धाचंद्रावलिसखिकृतःशाहृभेदाख्यविद्या
पश्येपोपेन्द्रःसदनमदवीवल्लवेंद्रस्यमुंचन्नन्तर्भिन्नामुहुरिहययासंभ्रमाहंभ्रमीति ॥ ४२

उद्ध: सं: ५ 5

सासोत्कण्ठंवसतिवसतेर्वत्सलाक्षाविदेवी वल्लीलोभैः क्षणमिह मुखाम्भोजलक्ष्मीपिधे
हि दूराच्चैतोमणिमपहरन्निषभव्याङ्गि दिव्या विव्वोकैस्तैर्मरविजयिनोवर्त्मपातीबभूव ४२
यष्टिर्भूमौलुठतिनरसाश्रुस्रसतेपशपवंशी कंसारातेःस्खलनममलंशृङ्गमङ्गीकरोति
दूरानन्दःकलयतिपुरोहन्तपश्यामुनाराधे वन्येदेविध्यगायचपलापाङ्गभङ्गीवितानं ४४
तिष्ठन्गोष्ठाङ्गनभुविमुहुर्लोचनान्तंविधत्ते जातोत्कण्ठस्तवसविहारीदेहलीवेदिकायां
मिथ्यामानोन्नतिकवलितेकिंगवाक्षार्पितासी स्वान्तंहन्तग्लपयसिवहिःप्रीणयप्राण
नाथं ४५ पश्यपश्यद्वीजंसकपटमसौतन्वतीनःपुरस्ताद् द्वारेगौरीनमयतिमुहुःश्रोरिणाकाचि
तापि स्वाकृष्टायागहनकुहरेवेणुविद्याविनोदैरे जानात्यस्याःपुनरनुपमंविक्रमंकृ
ष्णवीथी ४६ इत्थंसाचिस्मितनहचिमूर्तायत्रबंध्यानुवन्ये मामुद्दिश्यप्रसरपरिमलंविभ्रती
नामदभ्रं पौनःपुन्याद्विविधहृदयोत्तुङ्गभावानुसङ्गी लीलाजल्पःकुवलयदृशांप्रेम
पूर्णःपुरासीत् ४७ ॥ द्वादशभिःकुलकं ॥ दामाकृष्टिद्विगुणितकरारण्य

५

विद्योतितानां घर्माम्भोभिर्दरवलयितनेत्रैरगाडस्थलानां आलोपांतप्रचलदलकश्रेणिभा
जांमदीयैः कीर्तिस्तोमैर्मुखवितमुखाम्भोजलक्ष्मीभराणां ४८ चेलांचचहलयरणितग्रं
थितैर्मेघनीनां स्वानैस्मिश्रैर्महणमहणमन्यतीनांदधीनि गीतैस्तासांकुवलयदृशां
यत्र रात्रेर्विरामे प्रेमोन्तानैममममजनिस्वप्नलीलासमाप्तिः ४९ ॥ युग्मकम् ॥ ॥
निर्मायत्वंवितरफलकंहारिकंसादिमूर्त्ता वारंवारंदिशसियदिमामाननिर्वाहनाय यत्
पश्यन्तीभवनकुहरेरुद्धकर्णान्तराहं साहङ्कारात्प्रियसखिसखंव्यापयिष्यामियामं ५०
मन्तिस्फीतात्व्रजयुवतयस्त्वद्विनोदानुकूला रागिण्यग्रेममसहचरीनत्वयाधृद्दतीया
दृष्ट्वाभार्गीपाठकुलगुरुंत्वांकटाक्षाईचन्द्रान् भ्रूकोदण्डेघटयतिजवात्पश्यपंसरभिण्णी
यं ५१ माभूयस्त्ववदरविस्मृताताशैरयूर्त्तेस्यवार्त्ता गतव्योमनखलुतरलेहृतिसीमापिनस्य
विख्याताहंजगतिकठिनायत्प्रियत्त्रेमदङ्कं रोमाञ्चोयंसपदिपवनोहेमनस्तत्रहेतुः ५२
कामंदूरेवसतुपरिमाचाटुवृन्देनवाचं राजंस्वामिन्विरचयममप्राङ्गणंमाप्रयासीः हन्त

उद्ध॰ सं॰ ६ 6

क्रान्ता मम सहचरी रात्रिमेकाकिनीयं नीता कुञ्जे निखिलपशुपीनागरोज्जागरेण ५३
मेदिन्यांते लुठति दयिता मालतीम्लानपुष्पा तिष्ठन्द्वारे रमणि विमनाः खिद्यते
पद्मलाभः त्वंचोन्निद्राद्दत्तपयसि निशाशेदयन्तीवयस्या मानेकस्तेनवमयुरिमा
नेनुनालोकयामि ५४ मद्भक्ताम्भोरुहपरिमलोन्मत्तसेवानुवन्ये पत्रः कुसुमाभ्रमर
कुरुषे किन्तरां मन्तरायं तृष्णाभिस्त्वं यदि कलरुहाग्रचिन्तस्त्वदाग्रे पुष्पैः पाण्डु
छविमविरलैर्याहि पुन्नागकुञ्जं ५५ अत्रायान्ते चलमपि हरिं लोकयन्तीव लिप्सा
त्वामालम्ब्य प्रियसखि विधिनेनास्मि कुञ्जे निलीना अस्मान्कुग्ये हृदयनिहितादद्यपी
तांबराजे शक्तोनान्यः कुचपरिचयेयमत्पुरो मावतिष्ठाः ५६ मां पुष्पानामवचय
मिषाद्दूरमानीय कुञ्जे स्मित्वा धूर्त्तैः किमिति रभसाद्दुच्चकैर्गायसि त्वं सङ्क्रामन्न
नैश्चर्यं मुधा नन्विगीतं तनोमि स्फीतं वृन्दावनभुविमुद्गः कुसुमारोत्सवाय ५७
वारंवारं व्रजसि सलिलच्छद्मना पद्मवंधोः पुत्रीज्ञानस्तव सविरसः पुण्डरीकेन्न

६

णोसौ चेतःकाम्याभवतिविशदाक्षारसालीनवामे नेनस्मेरंमुकुन्दमभिलषाम्यद्भुतंरूप
द्र ५८ पश्यामव्यन्तर्विहितनवस्मितिंत्वामरालाङ्गनानाम् मञ्जीरैस्त्हृदयसिकण्ठहृत्सक
ण्ठग्रहाय माधुर्य्यूषसखिमदकलोमांशिखण्डोज्ज्वलोयं कुञ्जेदृष्टोभुजगदमनोद्दामद
र्पोभ्युपैति ५९ वालेचन्द्रावलिनहिवहिर्भूयभूयःप्रदोषे गेहान्तस्त्वावतिकुरुपु
रःकृत्स्नवर्त्मावलोकं सर्वस्यान्तर्जडिमदमनेपावकेनाधलब्धे मुग्धेसिद्धिर्ममरसवती
प्रक्रियानप्रयाति ६० हस्तेनाद्यप्रियसखिलसत्तुङ्गरामेनहृत्वा कृष्णेनाहंमदकल
हंसाकम्पिताङ्गीविहस्ता नीचैर्जल्पभ्रमतिपुरतोभ्रान्तचित्तेगुरूणां हंकालिन्दीपुलिन
विपिनेदीप्रदन्तीस्वरेण ६१ वृन्दारण्येममविदधिरेनिर्भरोत्कण्ठतानि क्रीडोल्लासैः
सपदिहरिणाहामयाकिंविधेयं ज्ञानंधूर्तेसखिहृदयसिमङ्गनन्दपुत्रायतस्मै माशाङ्किष्ठाःस
खिममरसोद्दिव्यसारङ्गतोभूत् ६२ इत्थंभूतावहुविधपदारम्भगम्भीरगर्भा कर्णानांमे
स्फुटतरतयाकोटिभिःपात्रमिष्टा भाषीत्तासांप्रियसखिपुरायत्रकल्याणवाचां प्रेमोल्लास

उद्ध॰ प्रकटनकलाकर्मवानर्मगोष्ठी ९२ चतुर्दशभिः कुलकं ॥ ॥ कोयंश्यामास्फुरति
सं॰ सरले गोपकन्याकिमर्थं श्रान्तासख्यंतवमृगयतेनिर्मितासौवयस्या आलिङ्गास्मुमुद्गरिति
तथाकुर्वतीमांविदित्वा नारीवेषंह्रियमुपययौमानिनीयत्रराधा ९४ यत्रोत्तुङ्गाःकरप
विचयंशश्वदासेदिवांसो भूयांसोमेविमलदशदाकल्पितामण्डलीभिः वंयायोगप्रतर
लतरमानाणिकानांनिखाताः कीलाःक्लस्थलवलयिनोभान्तिपद्माकराणां ९५ नो
जानीमःकठिनविधिनामद्विधानांकपाले गोपालीनांकिलविलिखिताकीदृशीवर्णलेखा
खा यःसंस्पायांसममुविमिलितोगोकुलेराजहंसः सोयंकर्णौनिभृतनिभृतंमाधवंवाद
दीति ९६ एषव्रजनरपतेराज्ञयागोकुलेस्मिन् वालेप्रातर्नगरगतयेघोषणा
मातनोति दुष्टंभूयःस्फुरतिचक्लादीत्तणांदक्षिणंमे तेनस्वान्तंस्फुटतिचटुलंहंतभा
वानजाने ९७ प्रातर्यान्ताननरपतिपुरेनध्यमाकर्णपशौरेः आयामान्यांप्रियमस्तिमयायामि
नीप्रार्थिताभूत् पश्पद्भिःप्रग्रथितलघिमापापिनीयंप्रभाता जायन्तेहिप्रचुरतमसोना

न्नकूलाः परेषु ६८ यावद्धाक्षिं न किल भजेत गांधियान्तुवन्त्यः नावत्त्वात्वाममविभवंतीकि
न्त्रिदृश्यर्थ्यिषि प्रेष्यैर्धस्यामुद्गरवकवंरंकर्णाप्तरान्मुरारेः मेयंफुल्लागृहपरिसरमालतीपाल
नीया ६९ नावैषित्वं पतिनमशनिम्नर्द्धिनिर्मीयमाना मेनाकस्त्वमविशिखरिणीहस्तपाता
हतासि तूर्णमुग्धेव हि रत्नहरप्राङ्गणागेहमध्यादृ स्रग्व्याहूढो जिगमिषुरसौ स्यन्दनं नन्दसूनः ७०
स्रासीदार्यपश्यपटुलीमन्तरानान्तरायः प्रापुः पापानचविकलतां पादभङ्गैस्तुरङ्गाः
स्खलो नाभूदयमपि मनाक्स्यन्दनेचक्रबंधः सत्यं गन्तामयुपरमसौ हस्त किं केशिहन्ता ७१
स्रारादग्रेकलयन्नपेतर्इतनिर्भूतलज्जा मज्जानन्वीकिमपिविषमं साहसं कर्तुमिच्छुः याना
यावद्विसृजसि पुरस्त्रन्दहासं नकांस हस्तात्तावद्विसृजनिसखीचन्द्रहासं नहंस ७२
मुग्धे पश्य पत्ताणामपि हरिनेत्रमुन्मीलयन्ती मोहेन त्वं विरचयमुकुंदात्मनो वस्त्रनानि श्टन्तनू
काकुत्करमपिपुरोहम्नसोमंतनीनां क्रूरस्तूर्णं विनुदति रथं दूरमक्रूरनामा ७३ पश्यपश्या
मोदरितवसुखोलोकजन्माहिशोको वांरवारं हरिनयनयोर्वीष्यामन्नस्तनोति धावद्वाजिक्कर

उद्ध॰ सं॰ ८

दुरुत्खेरोत्तानितांनां वितानो भ्रूलीनान्तः प्रथयति विसरन्त्येष मिथ्याकलङ्कः ७४ कृष्णांमु
ष्णान्नकरुणावलाङ्गोपनारीवधार्थी मामर्यादां यदुकुलभुवां भित्तिरेणाप्तिनेयः इत्युत्त
ङ्गाममथुरेयात्रयातन्नतासां चित्रस्तानांपरिदेवलितैवल्लवीनां विलापाः ७५
दशभिः कुलकं ॥ यावन्नीरं हरणकपटप्राप्तगोपालनारी गूढक्रीडावसतिनि
विडच्छायकुञ्जोपगूढः यत्राद्द्रे विलसति महान्वद्धरोलम्बसद्मा पद्मामोदस्नपित
पवनः पावनाख्यस्तडागः ७६ लीलाक्रान्तैर्मुरविजयिनः सर्वतः पादपातैर् वैलक्ष
ण्यंकिमपि जगतामन्तराकर्षनीताः पश्येनन्दीश्वरपरिसरानेत्रवीथींभजन्तः तीव्रमा
तः किमपि दहनं चेतसि ज्वालयन्ती ७७ भक्तिप्रह्वान्त्वयि परिमलो मामसलः कंसशत्रोर्
अघम्नो वा मतनवभविता हाविहारानुकारी दम्भोलीनामपि मृदुवदने गर्भनिर्भेददक्षैर्
पभिः कामं किमुविलपितैर्वान्यवान्दहीषि ७८ माकार्षण्यापाद्विरचयवृथावास्यमोतं
हताशा कृष्णाश्लिष्टां तनुमनुपमां स्वेच्छयानत्यजामि ज्वालस्तोत्राविरह

दहनादामजन्मावलान्मे मर्मोन्माथी लघुतरमिमांपातयन्दन्दहीति ७९ कामम्पापाव्यौ
ल्लिपसि जगतीहा किमेभिर्विलापैर् येहिस्थैर्यमनसियदभूरध्वगेगवहसांगा स्मृत्वा वाएणे
मपियदि निजां मव्रजं नाजिहीते पूर्णोस्माकं त्रिजगतिततस्तन्विनिर्दोषताभूत् ८० क्वायं
गन्ता मथुरिपुरितो गोकुलादस्मदीयः कालेवंस्यैसवमितिमयाहन्तमानोव्यथायि का
जानीते यदिह खलताचातुरीदीप्तिनेन प्रत्तेमर्व्याशिरसिकुलिशंगान्धिनीनन्दनेन ८१
नन्तोदीयानपिसखिममभ्रमगन्योमुकुन्दे क्रन्दन्तीमांनिजशुभगताख्यापनायप्रतीहि
खेलद्वंशीवलयनमनालोकनंवक्त्रबिम्ब ध्वस्तालम्बायदहमहह प्राणकीटं बिभर्मि ८२
श्राशापाशैः सखिनवनवैः कुर्वतीप्राणबन्धं ज्ञात्वाभीरुः कतिपुनरहंवासराणित्वयि
क्षेप एते वृन्दावनविटपिनः स्मारयन्तोविलासान् उत्फुल्लास्तान्ममकिलबलान्मर्मनिर्मू
लयन्ति ८३ साविश्राम्यन्मनसिजधनुर्विभ्रमोद्बोधविद्या चिल्लीवल्लीभ्रमिमधुरिमोद्दाम
सम्पद्भिर्विष्टा प्रनामार्त्तिममशमयितास्मेरतामङ्कुरांगी प्रेमाक्तद्भुः किमम रभिदोभङ्गुः

उद्ध॰ सं॰ ९ 9

रापाङ्गभङ्गी ८४ कामं हरे समहचरीं वरीवर्त्तियत् कंसवैरी नेदं लोको नरमपि विपद् दुर्दि
नमेदुनोति आशाकीलो हृदि किल धृतः प्राणरोधी तयो मे सोयं पीडानिविडवडवाव
ह्नि तीव्रं तनोति ८५ नवस्फीतापरमधुभरे शीतलोत्सङ्गसङ्गे सौन्दर्येणोल्लसितव
पुषि स्फारसौरभ्यपूरे नर्माम्भस्यप्रदितवचः कन्दले नन्दसूनौ मोदिष्यन्ते मम सवि
कशा हन्त पंचेन्द्रियाणि ८६ भिन्दन्त्वद्वोः किलकलपताश्यामलः श्यामलाभिर् लिम्प
तीभिर्गिरिपरिसरं माधुरीश्रेणिकृद्भिः आविर्भावी गुरुतरचमत्कारभाजः कदा मे खेल
न्नग्रे निखिलकरणानन्दनो नन्दसूनुः ८७ आनम्रायां मयि निजमुखालोकलक्ष्मीप्र
सादं खेदश्रेणीविरचितमनोलाघवायां विधेहि सेवाभाग्ये यदपि न विभो योग्यता
मे तथापि स्मारं स्मारं नवकरुणतापूरमेवं ब्रवीमि ८८ क्रीडातल्पे निहितवपुषः क
ल्पितेपुष्पजालैः स्मित्वा स्मित्वा प्रणयरभसात् कुर्वतो नर्मभङ्गी विन्यस्यन्ती नवकिल
म्लविक्लृगफाली विधास्ये कुञ्जद्वारेण मे हमिह कदा देवसेवाविनोदम् ८९

रुचन्नद्धैः पशुपरमणीमण्डलीनां विलापैर्भूयोभूयः करुणकरुणो रथ्यकीर्णान्तरस्य ॥
अपद्वास्मात्त्यजति पदविं नो हहक्रूरकर्म्मा दूरात्पान्थावलिरपि सखे यस्य सीमोपकण्ठं ९०
॥ चतुर्दशभिः कुलकं ॥ युक्तं स्पृष्टुं कनकनिकरालिङ्गिताङ्गैस्तुरङ्गैर् दृष्ट्वा
नन्दीश्वरनटभुवि स्यन्दनं ते मिलन्त मामाशङ्कास्फुटमुपगतं मन्त्रिदानव्यमाराद् याव
न्नीभिस्तरलनयनं राधिकायाः सखीभिः ४१ गोपालीनामपि वपुरलङ्कारलीलां दधाना ॥
येषां नव्याः किशलयगणे रागिणं मात्र कार भ्राम्यद्भृङ्गावलिषु भवता तेषु शाखाशिखामे ।
हन्दवृन्दावनविटपिषु प्राज्ञविज्ञापनीयं ४२ मत्तां वंशीनिनदमधुभिस्तूर्णमास्तर्णकानां
यामुन्नन्तः प्रणयमभितः सन्दूरस्तब्धनाम्नः तासामुच्चैर्मम परिपठन् कामतो नामधेयं
हे तेमं श्लोकस्तवमथ निचये नीचकैर्नैचकीनां ४३ डिम्भव्यूहं हन्त वति विधौ तत्तदाभस्तदा
स्तन्यपायासामधुरमपयं वत्सरं वत्सलानां वारं वारं मम नतिगणान् विज्ञ विज्ञापयेथा नम्र
त्तासां जवरपशुपीमण्डलेनापदेषु ४४ आमोदं मे मधुरदधिरे मामहं पूर्विकाभिर् दूरे यान्त ।

कुसुमितवनालोकनायस्य शान्तः श्रीदामाद्याः प्रियसहचरा हन्त मन्नामतस्ते येन
प्राण्यान्ति पुनर्भवता तत्तमालिङ्गनीयाः ४५ हत्वा रङ्गस्थलभुवि मया धीर कंसं नृशंसं
काकून्मिश्रैः पथि पथि शतकैर्गोकुलं प्रेषितस्य श्रानमस्त्वं चरणयुगलं वल्लवेन्द्रस्य कामं
नामग्राहं मम गुणनिधेर्वन्दमानो रथीयाः ४६ तां वन्देथा मम सविनयं नामतः क्षाम
गात्रीम् आक्रोशन्तीं खलनरपतिं साङ्गुलीभङ्गमुच्चैः अन्तश्छिन्नाविलुलितमुखीं हा
मदेकप्रकृतिं सर्वाङ्गैस्त्वं कलितवसथालब्धमम्बां यशोदां ४७ यानिश्वासोऽङ्गमवलि
यिनहारं वंसुन्वमाना खेदोदग्रं मम गुणकथामन्तरेणान्तरेण क्षामीभूतादितिपति
पुरीवर्त्मविन्यस्तनेत्रा वास्रोद्गारस्नपितवसनावासराणि क्षिपन्ती ४८ अक्रूराख्ये
हृतवति हठाज्जीवनं मां निदाघे विन्दन्तीनां मुकुरविरलाकारमन्तर्विदारं सद्यःशस्य
न्मुखवनरुहां वल्लवीदीर्घिकाणां यासामासा मृदमनुसृताः प्राणकूर्मा वसन्ति ४९
तासां बद्धाञ्जलिरनुसरैरन्तिके यन्त्रिनामा शङ्काभिस्त्वं क्रमपरिणमद्विक्रियाणां प्रिया

एणां कृत्यं कुर्वन्नसि गुणनिधे सापराधस्य यन्मे भर्तुर्दोषादपि हि कुशलाहल्लदुष्यान्निशृन्याः
९" मन्त्रेपथ्यास्तवकितभवद्वीक्षणानाकुलानां तन्त्रातङ्कातरलितमनःकल्पनाजल्पभाजां
तिष्ठन्त्वासां पथि नयनयोर्निःसलाकं गतानां सन्देशं मे लघु लसद्विहारिणां बाहरेथाः ११
त्रिभिः कुलकं ॥ यः कालिन्दीवनविहरणोद्दामकामः कलावान् वृन्दारण्यान्नरपति
पुरं गान्धिनीयेन नीतः कुर्वन्नृत्यं प्रणयसचिवस्य गोपेन्द्रसूनोः देवीनां वः सपदि सवि
धं लब्धवानुद्धवोस्मि १२ तापोन्नद्ध्मापसितपटलीहूयमानाथरथ्यौ मुक्ताक्रीडेयथवलि
मधुराहिण्डरक्तामगणाः स्मारं स्मारं गुणपरिमलं हन्त वः क्लान्तचेताः सोयं कान्तः किम
पि सरलाः संदरं संदिदेश १३ कश्चिद्गीतेन भजत मुहुर्दानवेभ्यः पुरावत् कल्याणं वः सव
रलहृदयाः कश्चिदुल्लालसीति कश्चिद्वृत्यं स्मरयसरसं तन्त्रचिह्नानुकूलं कुञ्जे कुञ्जे क्षतमथ
मयातन्त्रमेवाप्रपन्न १४ नीतोयन्त्राद्द्विविधविनयैर्वन्यनैबन्धुताभिः कर्तव्यं यः किम
पि कुलशापत्तनेवर्तमानः ध्यायं ध्यायं नवनवमहं सौहृदं वः सकाण्ठा गाढोत्कण्ठल्ला

उद्ध॰ मपरवशं वास्मरणाग्निक्षिपामि १५ ज्ञानं ज्ञातं विरमत न चिरं त्वादृशीनां चरित्रे याभ्यल्ली
सं॰ ब्रासमजनि मनोभेदिनी वेदनेयं चक्रुर्वक्रं मयि किल तथा प्रेमपूर्वं भवत्या येनोद्दाम
११ त्रुटिमपि वलात्तस्महैनायनेन १६ रामोल्लासान्निशि निशि चिरं स्वप्नमङ्गेदापदेशाद् हृ
॥ दारणेपहरभिनिमयासार्द्धमास्वादयन्ते भूयो भूयस्तदपि च परित्यागिता दूषणं मे घोसंत्य:
किं कुटिलहृदया नत्रपन्ते भवत्य: १७ नैते चंद्रावलि रसभरभ्रान्तनेत्रा मैत्री वैचित्रीभिस्त्रि
भुवनजये दत्तहस्तावलम्बा: उत्सर्पन्त: स्मरणाधारणी हन्त नेत्र भ्रूविलासा नि:शङ्कं मे हृद
यमधुना शंशाव: श्रमयन्ति १८ तत्तत्तस्मिन्विस्मरसि विपिने फुल्लशाखे विशाखे कर्षन्ती
विं तव मुहुरहं वीरुदगृहं द्रामिलन्ती कल्याणीमेवितरकितवेहन्त चेलान्तराले गुम्फागुञ्जाव
लिमिति वदन्यद्विलक्तस्तदास्मि १९ तां वैदग्धी परिमलकथामुद्रितं तीसखीषु क्रान्ती
दूरे त्वत्पयसि निजां हन्त पश्यामि यत्स्य ध्यायन्नाहं तमिह नगरे देवि लोकं विलोके प्रीत्या यत्र
यस्तनविपुरं वक्रमुन्मद्दयामि ११ गम्भीराप्रमदगुहाभिर्गूढनर्मप्रबन्धैर् माध्वीकानामथ ११

रिममहाकीर्त्तिविध्वंसनानि सोत्कण्ठं मे स्मरति हृदयं श्यामले कोमलानि प्रेमोत्तुङ्गस्मि
तपरिचितान्यत्र ते जल्पितानि ॥१११॥ पेयं पेयं स्तुतमखिलतां छद्मनिछद्मनिद्रां लब्ध्वा लुब्धा
मयि मधुरलिकां हर्तुकामा त्वमासीः श्रुत्वा पाणौ मृदुरथ मया कञ्चुकं कुञ्चिताते यत्सारस्यं कि
मपि तदिदं स्वान्तमन्तःपिनष्टि ॥११२॥ यल्लाङ्गीमे स्मरभिनिभुजस्तम्भयोरन्तराले भूयोभिस्त्व
रहसि ललिते केलिभिर्लालितासि अन्तस्विन्नाविधुरमधुना पांशुपुञ्जे लुठन्ती हन्त स्नाना
रचयसि कथं प्राणसन्धारणानि ॥११३॥ यः सेवाभिर्मृदमृदयिनीनेत्रभङ्गाङ्कि भृङ्गे नीतस्ता
भिर्निशिनिशि मनःकर्षिणीभिस्त्वयासीत् सो प्रेष्ठस्ते नवपरिचयादिङ्गितज्ञानभिज्ञैः
कृष्णास्तु पौरपरविजनैः सेव्यमानो दुनोति ॥११४॥ सोऽहं वन्ते कथमपि बलाच्चन्दनीभूद्दयि
त्वा तीव्रोत्तापं हतमनसिजोद्दामविक्रान्तिचक्रं द्विट्चैरेवाप्रियमविदितैः सेव्यतां देवि शेव्य
या स्यामित्त्वत्प्रणयचटुलभ्रूयुगाडम्बराणां ॥११५॥ इत्थं तासामनुनयकलापेशलः क्लेशहारी
सन्देशं मे कुवलयदृशां कर्णपूरं विधाय त्वं मत्त्वैनेऽभवनववधूमीप्सोत्पारावतीनां गायामन्त्रः

उद्ध
सं॰
१२
12

क्लमकवलितां सम्भ्रमेणाजिहीथाः ॥१६॥ सा पल्यङ्के किसलयदलैः कल्पिते तत्र सुप्ता
गुप्तानोरत्नवकिनदृशां चक्रवालैः सखीनां दृष्ट्वा तेक्रशिमकलितां कण्ठनालो
पकण्ठ स्पन्देनान्तर्वपुरनुमितप्राणसद्भाव राज्ञी ॥१७॥ मालां मैत्रीविदुरमदुरः सङ्ग
सौरभ्यसम्भ्यां वासन्तीभिर्विरचितमवीपन्त्रवर्णां गृहाण आरूढायाः परिणति
दृशां तादृशीमारसाद्यः सान्द्रादेतस्य विमलमृतेकः प्रबोधे समर्थः ॥१८॥ माल्यामोद
व्यतिकरवहैर्बोधितायाः सवास्य नेत्रद्वंद्वं दिशि दिशि मुहुर्विक्षिपन्त्याविलदं ।
तस्याः प्रोद्यत्पुलककलिकादन्तुरायाः पुरस्तात् मन्दं मन्दं विनयमसृणस्त्वं विनम्रो
जिहीथाः ॥१९॥ धृत्वा मालां किशलयततेरन्त्रलेन्यन्त्रदङ्गो भूसंज्ञाभिः सपदि सचिवी
कृत्य तस्या वयस्याः हन्त स्वस्य प्रणयहृदयस्त्वं निवेद्यानवद्यं धीमन् सद्यो ममकथयि
तं वाचिकं प्रक्रमेथाः ॥२०॥ यः सर्वस्मात् तव किल गुरुस्त्वन्त्रयसावासि धीरे प्राणेभ्यस्त्व
प्रणायवसतिर्यस्य यः स्यात्तवापि सत्वां धृत्वा मनसि विधुरे हन्त सन्तुदमानः कृषा १२

स्तपणाचटलचटुलंदेविसन्देशिशीति १२१ सखेर्लक्ष्मीमुखिमतनुमुरीकृत्यदूरीभवि
ष्णोः यत्नेप्राणाननुपदविपद्विद्धचित्तापिसाध्वी मुक्ताच्छायामहरहमनाःद्रोणिपृष्ठे
लुठन्ती वक्षोपंतंविलुतिगतेमाधवेमाधवीयं १२२ नीतेनेशाषंविरहहरविणास्सर्वतोहन्ते
ऽगे ज्ञानेकण्ठस्थलविलुठितप्राणामोनाम्मितन्वि दूरेसंप्रसविरलसहृन्माहन्तेकीरि
तोहं कृष्णाम्भोदेविलसदमृतालङ्कृतः किंकरिष्ये १२३ नायंस्वप्नोनिशिनिशिभवे
यत्तयासङ्गतिर्मे पश्यामोदंविधुमुखिनिराबाधमास्वादयामि किन्त्वज्ञानंत्वयिविजयते
काचिदाकृष्टविघ्ना यांशंसंतीहरमिनरसामामहूराघदूनां १२४ लव्यान्दोलःप्रणायरभ
सादेषतामेत्रोप्तनमः प्रम्लायन्तीकिमपिभवतीयाचतेनंदसूनुः प्रेमोद्दामप्रमदपदवी
सान्द्रिणीशैलकन्दे दृष्ट्वातेकथमपिनसामाधवीकुञ्जवीथी १२५ विंदन्वंशीस्फुरि
तवदनोनेत्रवेधीमकस्माद् ध्वान्तबाधाकवलितधियोयातभिर्घूमलोहं क्रीडाकुञ्जेल्लु
ठितवपुषः स्वान्तमानंदधारा कल्लोलैस्तैरहसिसहसोत्फुल्लमुल्लासयिष्ये १२६ ॥

उद्ध॰ सं॰ १३

13

प्रेमोन्नाह्लादहमधिवहन्वास्यथारामकाण्ड गण्डोत्सङ्गे स्मरपरिभवैः पाण्डुरेदन
चुम्बः कुर्वन्कण्ठग्रहविलसितं नंदयिष्यामिमत्यं सान्द्रेणात्वां सहचरिपरिष्व
ङ्गरङ्गोत्सवेन १२७ इत्थंतीव्रव्यसनजलधेः पारमीमामिवासौ संदेशैर्मेधृतगरि
मभिर्दर्शयन्दूरदर्शी भूयः कुर्वन्कुवलयदृशां तत्रचिन्तानुकूलं कालंकञ्चित्तत्र
मतुलमतं गोकुलान्तर्नयेथाः १२८ गोपेंद्रस्यव्रजभुविमसेवकेवलंयात्रयातेनार्थः
सिद्धंन्ममबहुमतः किंतवाद्य नैवेव प्रेमोल्लाससंपरिकलयतांगोपसीमंतिनीनां
सान्तर्व्यामेसपदिभवताभारतीसारतेयं १२९ गोष्ठक्रीडोल्लसितमनसो निर्व्यलीका
नुरागात् कुर्वाणस्य प्रथितमथुरामण्डलेताण्डवानि भूयोहृत्पाश्रयपदसरोजन्म
नः स्वामिनोयं तस्योद्दामंवदतहृदयानंदपूरं प्रबंधः १३० श्रीदामाद्यैः शिशुसहचरैर्
बाल्यखेलामकार्षीत् गोपालीभिः सहयुवतिभीरामकेलिंचकार दुष्टान्दैत्यान
पिबहुतरान्हेलयायोजघान सश्रीकृष्णस्तरुणकरुणस्तारयेद्वोभवाब्धिं १३१ ॥

१३